

ØEN MED DE VARME KILDER

Af mag. scient. Chr. Vibe

Når man i Grønland taler om varme kilder, menes altid kilderne på øen Unartog i fjorden af samme navn. Vel findes der også andre steder i Grønland såkaldte varme kilder, både i Østgrønland og på Disko, men disse steder når vandet kun få grader over omgivelsernes temperatur. På Unartog-øen derimod holder kildevandet en konstant varme på omkring 40 grader Celcius året rundt.

Unartogs varme kilder har lige fra nordboernes dage været genstand for menneskenes opmærksomhed. Nordboerne har kendt sådanne kilder fra Island, hvorfor de straks har været fortrolige med dem og har udnyttet dem til helbredelse af gigtssygdomme. Det ser således ud til, at kildevandet har beholdt nogenlunde samme temperatur i de tusind år, der er gået, siden nordboerne indvandrede til Grønland.

Flere gange i det sidste halvandet hundrede år har kilderne været genstand for videnskabelige undersøgelser, og hver gang er temperaturen blevet målt omhyggeligt. 1806 og 1809 fandt *Giesselke* 3 kilder på øen ikke langt fra hinanden. På bunden af den største målte han en temperatur af 40° C. 1828 fandt *Graah* her en temperatur af 41,9° C. Samme temperatur blev fundet af *Rink* 1853. Senere angivelser svinger mellem 40 og 41,4° C. Sidste opgivelse stammer fra *A. Jessen* 1894. Da jeg i 1948 besøgte kilderne for at foretage en undersøgelse af dyrelivet i og omkring disse, målte i sandet på bunden af det største bassin i en dybde af ca. ½ m 41,5° C. Kilderne har således stort set beholdt en uforandret temperatur gennem de sidste 150 år og sandsynligvis meget længere.

Sammen med vandet, der pibler frem af sandet på kildens bund, bobler store og små luftblærer frem. *A. Jessen* fandt, at denne luft bestod af ren kvælstof, og i vandet fandt han en mængde kemiske forbindelser, således kiseltsyre, svovlsyre, kulsyre, fosforsyre, klorbrinte, lerjord, jernveilte, kalk, magnesia, natron, kali med mere. Det er almindeligt antaget mellem grønlænderne, at vandet også indeholder radium og som følge deraf er sundhedsgivende og lægende overfor visse sygdomme. Der er dog aldrig fundet radium i kildevandet, og når mange grønlændere stadigt føler sig styrkede og raskere efter længere tids ophold ved kilderne, skyldes dette sikkert mere vandets konstante varme end dets indhold af mineraler.

Der har flere gange været tale om at udnytte det varme kildevand, og der har været

Den varme kilde på Unartoq, hvor vandet holder en konstant temperatur på $41,5^{\circ}\text{C}$, til trods for at klimaet er arktisk, og kolde isbjerge svømmer forbi nede på fjorden

Foto: Chr. Vibe

forslag herom fremme i landsrådet. Man nåede da også før krigen så vidt, at man begyndte at grave et nyt bassin lige nedenfor det oprindelige hovedbassin, hvor det da var meningen at bygge en badeanstalt, men man nåede aldrig længere end til udgravningen, heldigvis uden at ødelægge selve kilden. Sandsynligvis kom de store udgifter til at spille en afgørende rolle for standsningen af arbejdet.

Foruden til badebassin kunne kilderne udnyttes til at opvarme en række mindre drivhuse, hvor der med held ville kunne dyrkes ikke så få i Grønland altid eftertragtede grøntsager. Men stedet ligger for ensomt, og der er for langt til steder (Lichtenau, Sydprøven og Julianehåb), hvor grøntsagerne kunne afsættes.

Man skulle tro, at en varm kilde midt i det arktiske område ville begunstige et særligt frodigt plante- og dyreliv i omegnen, men dette er slet ikke tilfældet. Floraen langs kildelevens bredder adskiller sig ikke fra den øvrige flora i Sydgrønland, bortset fra at vegetationen umiddelbart langs den varme elv er lidt frodigere end andre steder på øen. I selve kilden er vegetationen begrænset til masser af *Blågrønne Alger*, der som gele udfylder en del af bassinet, og af dyreliv findes her kun larverne af en lille vandflue, *Scatella*, der iøvrigt ses løbe livligt rundt langs bredden, hvor man også kan træffe en lille *ferskvandsnegl*.

Temperaturen i elven, der fører kildevandet ned til fjorden, aftager hurtigt og falder til 18,4° C. ved udløbet i fjorden, ved en lufttemperatur på 8,0° C.

I elven et stykke neden for kilden, hvor temperaturen er faldet til 28,0° C., træffes et lille interessant krebsdyr, en ferskvandstangloppe, *Gammarus duebeni*, der kun findes her og i et par enkelte andre sydgrønlandske elve, der ikke fryser til om vinteren. Man kan næsten ikke vende en sten i elven, uden at masser af disse livlige krebsdyr farer afsted for at finde nyt skjul. *Præstekraver*, *Sortgrå Rylar* og *Odinshøner*, der alle yngler på øen, ses hyppigt vade i elvens varme vand, hvor de uden tvivl delikaterer sig med lækre tanglopper. Men herudover har de varme kilder ikke tiltrukket sig faunaens opmærksomhed.

Da jeg første gang besøgte Unartok, var der rejst et lille telt på bredden, hvor der boede en grønlander fra Julianehåb, der valfartede til kilden en fjorten dages tid hver sommer for at søge lindring for en ondartet gigt. Han tilbragte den meste tid svømmende rundt i kildebassinet, selv om sneen sommetider væltede ned fra en kold himmel. Alle, der besøger kilderne, benytter lejligheden til at smide tøjet og tage et forfriskende og styrkende bad, mens hvide isbjerger svømmer forbi på fjorden nedenfor. Det er dejligt, så længe man kan opholde sig i vandet, og man føler en uvilkårlig velvære, men skal man så til at klæde sig på igen efter et par timers forløb og kravle op af det varme kildevand, slår den arktiske kulde ned over En med sine kolde gys, og man bliver hurtigt revet ud af sin paradisiske tilværelse og mindet om, at man befinder sig i Grønland.

Hvor det varme vand stammer fra, er det næppe muligt at gøre rede for i øjeblikket. Ved overfladen pibler det op gennem et tykt morænelag, mens det længere nede må komme frem fra revner i undergrunden. Det er ikke langt fra kilden og ned til fjorden, og det er meget sandsynligt, at flere kilder har deres udløb ude på fjordbunden.